It Lege Midden

LANDSCHAPSTYPEN DOOR DE TIJD

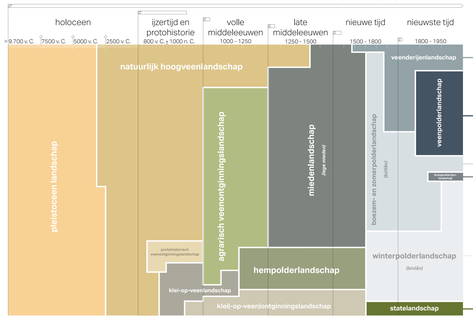

LANDSCHAPSTYPENKAART

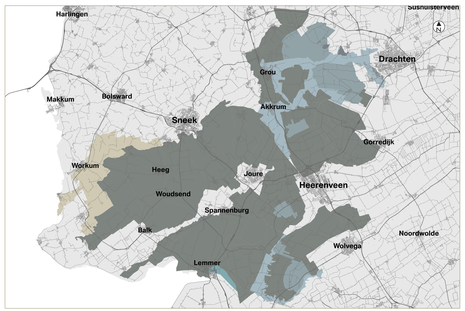

opdrachtnemers:

WERKEND LANDSCHAP

Landschapsbeheer Friesland

mede mogelijk gemaakt door:

stimuleringsfonds creatieve industrie

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

met medewerking van:

It Fryske Gea

Stichting Landschap Fryslân

provinsje fryslân
provincie fryslân

Friese milieu federatie

staatsbosbeheer

LANDSCHAPSELEMENTEN

	elementen	structuren	1935	1970	2020	DOOR DE JAREN tendens van 1935 tot 2020
pleistoceen landschap	- beekdalen - uitblazingsvlakten - pingoruines - gletsjervlaagten - dekzandruggen - keileemhoogten	1. **nederzettingsstructuur**: n.v.t. 2. **landgebruik:** n.v.t. 3. **verkaveling:** n.v.t. 4. **wegenstructuur:** n.v.t. 5. **beplanting:** n.v.t. 6. **reliëf:** beekdalen en dekzandruggen (natuurlijk)				
natuurlijk hoogveenlandschap	- hoogveerkoepels - veenriviertjes - laagveerozone (in beekdalen) - meerstalen - broekbossen	1. **nederzettingsstructuur**: n.v.t. 2. **landgebruik:** n.v.t. 3. **verkaveling:** n.v.t. 4. **wegenstructuur:** n.v.t. 5. **beplanting:** n.v.t. 6. **reliëf:** hoogveerkoepels (natuurlijk)				
protohistorisch veenontginningslandschap	- veenterpen - opstrekkende veensloten/ greppels - veenakkers - huisplaatsen - bochtige veenriviertjes	1. **nederzettingsstructuur**: waarschijnlijk huisterpen 2. **landgebruik:** wei- en akkerland 3. **verkaveling:** rechtlijnige opstrekkende (randveenontginningen (overal verdwenen) 4. **wegenstructuur:** onbekend 5. **beplanting:** onbekend 6. **reliëf:** veenterpen (cultuurhistorisch)				
klei-op-veenlandschap	- vaarten - opstrekkende kavelsloten - meerjes - bochtige sloten - dijken	1. **nederzettingsstructuur**: n.v.t. 2. **landgebruik:** wei- en hooiland 3. **verkaveling:** opstrekkende verkaveling en blokstrookverkaveling 4. **wegenstructuur:** waterwegen zoals vaarten 5. **beplanting:** n.v.t. 6. **reliëf:** dijken (cultuurhistorisch)				Tussen 1935 en 1970 begin schaalvergroting perceelen. Tussen 1970 en 2021 verdere schaalvergroting perceelering en komst compressorstation Gasunie.
kleî-op-veenjontginningslandschap	- bochtige sloten - terpen - akkertjes op terpflanken - opstrekkende kavelsloten (in Wijmbritseveen) - kerken - rivierdijken (Boarnsterhim)	1. **nederzettingsstructuur**: terpdorpen 2. **landgebruik:** wei- en akkerland 3. **verkaveling:** oorspronkelijk blokverkaveling op dikere kleigronden, strokenverkaveling in klei-op-veenzone 4. **wegenstructuur:** kronkelpaden; natuurlijke waterwegen 5. **beplanting:** weliicht terpbeplanting (bomen) 6. **reliëf:** oeverwallen en rivierenruggen; terpen en rivierdijken				Tussen 1935 en 1970 aantal kleine wegen toegevoegd en doorgaande weg rechter gemaakt. Tussen 1970 en 2021 een aantal bochtige perceelsloten verdwenen/ingetrokken.
agrarisch veenontginningslandschap	- opstrekkende kavelsloten - zij- en achterpaden (kaden) - veenakkers - speeln (strokenverkaveling) - kerken - kloosters	1. **nederzettingsstructuur**: lineaire veenontginningsdorpen 2. **landgebruik:** wei- en hooiland (extensief); veerpakkers 3. **verkaveling:** regelmatige opstrekkende (strokenî)verkaveling 4. **wegenstructuur:** natuurlijke- en gegraven waterwegen 5. **beplanting:** grotendeels boomloos, wel oeverbegroeiing 6. **reliëf:** veenkaden (natuurlijk), zij- en achterkaden (cultuurhistorisch)				Tussen 1935 en 1970 grotendeels onveranderd. Tussen 1970 en 2021 landbouwkunig nog gehandhaafd (geen kavelomvorming), maar wel producvormige percelen samengevoegd (verkaveld).
miedenlandschap *(lege miedden)*	- vaarten - verdwenen dorpen - meren en poelen - afgekalfde veenpercelen - dijken - zijlen	1. **nederzettingsstructuur**: lineaire veenontginningsdorpen 2. **landgebruik:** wei- en hooiland (extensief); rietlanden 3. **verkaveling:** regelmatige opstrekkende verkaveling 4. **wegenstructuur:** voormalig waterwegen zoals vaarten 5. **beplanting:** grotendeels boomloos, wel oeverbegroeiing 6. **reliëf:** dijken (cultuurhistorisch)				Tussen 1935 en 1970 afhankelijk veenovers zet gedeelte door de miedenverkaveling is gemaakt (percelen loopstelen finaals vergroot. Tussen 1970 en 2021 kleinst hakken en stukken zomerpolder (oorsprkeu of uitgeboiler bekaad?)
hempolderlandschap	- hemdijken - opstrekkende kavelsloten - zijlen - meertjes - kerken - klei-op-veenronden	1. **nederzettingsstructuur**: lineaire veenontginningsdorpen (binnenkant hemdijk) 2. **landgebruik:** wei- en hooiland (extensief) 3. **verkaveling:** vrij strepenvormige opstrekkende verkaveling 4. **wegenstructuur:** bochtige/rechtere hemdijken + waterwegen 5. **beplanting:** grotendeels boomloos, wel oeverbegroeiing 6. **reliëf:** dijken (cultuurhistorisch)				Tussen 1935 en 1970 grotendeels onveranderd. Tussen 1970 en 2021 extra meer bijgekomen en veel percelen herverkaveld (vergroot)
statelandschap	- huisterpen/huizen - wandelparken - landgoedbossen - plaatsnamen - oude namen - kerkhoven - congregachtingen	1. **nederzettingsstructuur**: voormalig langs dorpswegen 2. **landgebruik:** wei-/akkerland (landerij); hakhoutbos (landgoed) 3. **verkaveling:** landerijen hebben opstrekkende verkaveling 4. **wegenstructuur:** kronkelig/rechte paden; rechte statelanen 5. **beplanting:** soms/rijk 6. **reliëf:** beekdalen en dekzandruggen (natuurlijk); aangelegd reliëf in parken (cultuurhistorisch)				Tussen 1935 en 1970 komt woonwijk tegen statesterrein te liggen. Tussen 1970 en 2021 statesterrein opgesnijden door woonwijk.
winterpolderlandschap *(binlân)*	- winterpolders (aarmond bemaling mogelijk) - polderdijken - poldermolens - zijlen - ontwende melkpiekken *(ûsters)* - greppels	1. **nederzettingsstructuur**: hoofdzakelijk lineaire vaart- en veenontginningsdorpen 2. **landgebruik:** voormalig weiland 3. **verkaveling:** hoofdzakelijk opstrekkende verkaveling 4. **wegenstructuur:** dijken en vaarwegen 5. **beplanting:** erfbeplanting; later bomen langs wegen 6. **reliëf:** dijken en opbollingen tussen greppels (cultuurhistorisch)				Tussen 1935 en 1970 grotendeels onveranderd. Tussen 1970 en 2021 aanleg weg, nieuwe waterweg en vergroting percelen.
boezem- en zomerpolderlandschap *(bûtlân)*	- onbedijkt boezemland - zomerpolders - lage kaden - afgekalfde veenpercelen - kleine poldermolens - hoofvaarten - greppels	1. **nederzettingsstructuur**: amper tot geen bewoning 2. **landgebruik:** natte hooilanden *(blaugeram)* 3. **verkaveling:** regelmatige opstrekkende verkaveling en miedenverkaveling (opgelengte stroken) 4. **wegenstructuur:** vaarten en sloten 5. **beplanting:** grotendeels boomloos, wel oeverbegroeiing 6. **reliëf:** kaden en dijkjes (cultuurhistorisch)				Tussen 1935 en 1970 hooiweg vervangen door verharde weg, tanderijen herverkaveld en stuk boezemland omgoed naar zomerpolder. Situatie in 2021 t.o.v. 1970 weinig veranderd.
droogmakerijenlandschap	- ringdijken - ringvaarten - rechte kavelsloten - poldermolens - gemalen - duikers	1. **nederzettingsstructuur**: verspreide boerderijen 2. **landgebruik:** weiland 3. **verkaveling:** zeer rechtlijnige opstrekkende verkaveling (poldervorkaveling) 4. **wegenstructuur:** rechte polderwegen 5. **beplanting:** erfbeplanting 6. **reliëf:** ringdijken en greppels (cultuurhistorisch)				Tussen 1935 en 1970 nieuwe weg aangelegd en paar percelen opgeknipt door sloot. Tussen 1970 en 2021 aantal tanderijen herverkaveld (vergroot).
veenderijenlandschap	- petgaten - legakkers - turfvaarten - veenplassen - molens - veendijkjes - veenmeertjes	1. **nederzettingsstructuur**: grotendeels onbewoond, later veveningsdorpen *(hj beets)* 2. **landgebruik:** turfwinning en soms hooiland (op legakkers) 3. **verkaveling:** petgaten/legakkers binnen opstrekverkaveling 4. **wegenstructuur:** vrij rechte turvaarten en waterwegen 5. **beplanting:** grotendeels boomloos, wel oeverbegroeiing 6. **reliëf:** waterrijke laagten en veendijken (cultuurhistorisch)				Tussen 1935 en 1970 petgaten grotendeels drooggelegd en heringericht. Stuk overgehouden als natuurgebied. Tussen 1970 en 2021 veel deelsaloten in strookpercelen weggehaald.
veenpolderlandschap	- ringvaarten - ringdijken - watermolens - gemalen - rechte kavelsloten - veenpoldersloten - hoofwegen	1. **nederzettingsstructuur**: lintbebouwing 2. **landgebruik:** wei- en hooiland 3. **verkaveling:** fijnmazige strokenverkaveling 4. **wegenstructuur:** rechte polderwegen en vaarten 5. **beplanting:** erfbeplanting; oeverbegroeiing 6. **reliëf:** beekdalen (natuurlijk); dijken (cultuurhistorisch)				Tussen 1935 en 1970 zeer fijnmazige strokenverkaveling deels blijgelaten. Tussen 1970 en 2021 komst jachthaven en stortplaats plus voortzetting vergrotingi percelen.

VANDAAG EN TENDENS

kernkwaliteiten | opgaven | uitdagingen

ALGEMENE TENDENSEN

Toename hittegolven (toename verdamping) | Toename wateroverlast (toename (piek)neerslag) | Zeespiegelstijging | IJsselmeerspiegelstijging (gekoppeld aan zeespiegel) | Toename verzilting van IJsselmeerwater | Problemen met oppervlaktewaterlozing onder vrij verval | Kansen van schoon grondwater | Aandachtspunt is aanwezigheid van bepaalde zware metalen | Grondwaterstanddaling (in klei en veen, veelal gecompenseerd door "meedalende" bodem) | Vergrijzing en krimp op het platteland, afname beroepsbevolking | Voorzieningen en vitaliteit onder druk | Afname biodiversiteit | Intensievere hoogrenderende teelten als bollen en lelies | Intensivering veehouderij | Toename woningbouw (ook in het buitengebied) | Nieuwe bedrijventerreinen | Toenemend ruimtebeslag voor opwek van duurzame energie | Wensen voor integreren natuur en landbouw | Meer ruimte voor het natuurlijke watersysteem | Ruimtelijke ordening gebiedsgericht aanpakken | ...

(De rome diele, 2020)
(Grondwateratlas Fryslân, 2020)

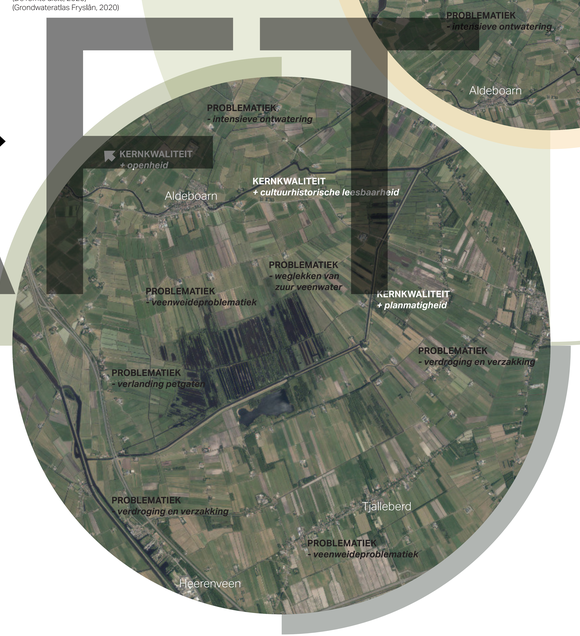

DRAFT